
INGEBOEKT

Lezen

Het leesproces

A.J.W.M. Thomassen, L.G.M. Noordman, P.A.T.M. Eling (Red.)
Lisse : Swets & Zeitlinger, 1984 (ISBN 90 265 0544 2)

In zijn verslag van een onder de vleugels van de Raad van Europa gehouden workshop merkt M.J.C. Mommers in Didactief (1987, 17, 5) terecht op dat "de laatste tien jaar de belangstelling van onderzoekers zich vooral richt op processen die zich afspelen bij kinderen als ze leren lezen en schrijven. Niet de onderwijsmethode staat op de voorgrond, maar de ontwikkeling van vaardigheden en inzichten bij de kinderen staat centraal".

Een uitstekende illustratie hiervan vormt het hier signaleerde werk waarin veertien studies over het lezen, het leren lezen en leesstoornissen zijn opgenomen. In de focus ervan staan precies vragen over het leerproces zelf. Wat voltrekt zich bij de lezer tussen het moment dat hij een woord of een tekst voor zich krijgt en het moment dat hij het woord of de tekst herkent, opleest, begrijpt? Welke waarnemingsstrategie volgt hij daarbij, welke taalvaardigheden en welke verdere kennis heeft hij ervoor nodig, en hoe moet zijn geheugen zijn ingericht om snel en efficiënt bij die kennis te komen? Onder invloed van de cognitieve psychologie van de laatste decennia worden dergelijke fundamentele vragen terug ernstig genomen. Hoewel de verscheidene medewerkers aan dit boek niet direct in de praktijk staan, is het merkbaar dat zij de antwoorden erop niet enkel ter verdieping van het theoretisch begrip zoeken. De samenstellers wijzen er in het voorwoord op dat het inzicht in het leesproces van bijzonder belang voor de praktijk van het basisonderwijs is: daar wordt immers het lezen onderwezen en geautomatiseerd. Ook de diagnostiek en de behandeling van leesproblemen en -stoornissen kunnen hun voordeel doen met een gedetailleerd inzicht in het leerproces: daardoor, zo stellen ze, komt een benadering in het verschiets die kan aansluiten bij de afwijkende deelprocessen bij probleemlezers, eerder dan bij de vaststelling van wat hen mankeert. Zij wijzen er tevens op dat in de toekomst inzicht in het leesproces van praktische waarde zal zijn voor het samenstellen en voor de presentatiewijze van teksten voor allerlei doeleinden op het vlak van onderwijs, instructie en voorlichting. Het lijkt ons van groot belang dat onderwijskundigen, onderwijsbegeleiders, taakleerkrachten en andere mensen uit het 'veld'-zoals dat heet- zich op de hoogte stellen van dergelijk proces-

onderzoek opgezet vanuit verschillende disciplines : zij zullen immers in de nabije toekomst eventuele toepassingen gebruiken. Het kan ons helpen om vragen vanuit de praktijk duidelijker en concreter, met meer inzicht ook te formuleren zodat stilaan de samenspraak tussen theoretici en praktijkmensen weer mogelijk wordt. Het hoeft in onze ogen echt geen LAT- relatie te blijven.

In een inleidend artikel van de hand van de redacteurs van het boek wordt het cognitief- psychologisch kader aangegeven, m.i.v. deelprocessen en variabelen, voor het leerproces. De drie volgende bijdragen centreren rond woordherkenning. Een eerste hiervan zet de onderzoekspraktijk en de theorievorming van de visuele woordherkenning uiteen ; het daaropvolgend hoofdstuk behandelt in detail de werking van context op de visuele herkenning en verdere verwerking van woorden ; de laatste bijdrage binnen deze groep geeft aan dat het hardop lezen van woorden langs verschillende wegen kan verlopen (al dan niet van links naar rechts, al dan niet gebruik makend van de regels waarmee letters verklankt kunnen worden).

De drie daaropvolgende studies onderzoeken langs een omweg verschillende aspecten van het lezen. Zo worden de typische kenmerken onderzocht van het lezen van handschrift, waar bepaalde vanzelfsprekendheden als leesbaarheid, constante vormen en losstaande letters ontbreken. In de twee overige bijdragen wordt de omweg gevormd door het inschakelen van een tweede taal.

De onderwijssituatie staat centraal in de bijdragen van Mommers e.a. (over de ontwikkeling van het linguïstisch bewustzijn en het leren lezen), Van Rijnsoever (over de ontwikkeling van de orthografische kennis) en Seegers e.a. (over de automatische woordherkenning en verschillen in leesvaardigheid). Daarna volgen studies die betrekking hebben op leesproblemen, -stoornissen en neurologische aspecten van het lezen. In een eerste hiervan geeft Dumont een overzicht van dyslexie als verschijnsel en doet hij een poging om de oorzaken ervan in kaart te brengen. Dan volgt een commentaar op het bestaande gebruik een neurologische basis aan te wijzen voor leesproblemen zonder dat men zich voldoende rekenschap geeft van de aard van het leesprobleem. In het voorlaatste artikel wordt verslag gedaan van drie experimenten die de lokalisatie in de twee hersenhelften onderzoeken van verschillende veronderstelde aspecten van woordkennis. Het boek besluit met een bijdrage over tekstbegrip : wordt tijdens het lezen meer begrepen dan er staat ?

De redacteurs van deze bundel Nijmeegs leesonderzoek hebben door het opstellen van een namen- en zakenregister, maar voornamelijk ook door de presentatie van een verklarende woordenlijst dit bijzonder keurig verzorgde werk intern consistent en naar buiten toe toegankelijk gemaakt. Wij kijken uit naar een volgende bundel.

Marc Spoelders, Laboratorium voor Pedagogiek, Rijksuniversiteit
Henri Dunantlaan, 9000 Gent